

1. מו"ק ב: - משקין בית השלחין במועד ובשביעית - בין למאן דאמר משום זורע, ובין למאן דאמר משום חורש - זריעה וחרישה בשביעית מי שרי? - אמר אביי: בשביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: וזה דבר השמטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא.

2. רש"י - ורבי היא - דאמר דהוא מדרבנן, ומילתא דפסידא - שרו רבנן. 3. נימוקי יוסף - כל אלו מלאכות חשובות הן דסגי להו בפעם אחת בשנה דומיא דזריעה וזמירה אבל השקאה דצריכה תדיר לא מיקרי עבודה חשובה ולפיכך שריא: 4. ר"ן - תולדות כגון השקאת הגן ודכותה לא אסר רחמנא ורבנן גזור אתולדות ושרו להו במקום פסידא.

5. מו"ק ב: - בית השלחין - אין, בית הבעל - לא.. 6. מאירי שם - ודברים אלו לא הותרו אלא בבית השלחין (לא במועד ולא בשביעית) אבל בבית הבעל... אף על פי שאלו היו משקין אותו היה ריוח בהשקאתו אין משקין אותו לא במועד ולא בשביעית וכן הלכה ויש מי שסובר שבשביעית אף בבית הבעל הותר ואינו כלום שאף בשביעית לא הותר אלא במקום פסידא.

7. רע"ב מו"ק א, א - ובשביעית שרי להשקות בין שדה בית השלחין בין שדה בית הבעל. ובית השלחין, משום מועד בלבד נקט לה. 8. מו"ק ק: - תנו רבנן: מרביצין שדה לבן בשביעית.

9. רש"י - שדה לבן - בית הבעל. לתרובצי - היינו השקאה פורתא, כדי שיצאו הירקות... ומשקין - היינו השקאה גמורה של בית השלחין.

10. תוספות - פ' הקונטרס השקאה פורתא ונראה שחזר בו ממה שפירש במשנה משקין בית השלחין במועד ולגבי שביעית שרי אפילו בית הבעל... ואדרבה נראה לי דמירי בהשקאה גמורה אלא לגבי שלחין שצריך השקאה נקט משקין וגבי בית הבעל קרוי הרבצה לכן נראה יותר פ' הקונטרס שבמשנה.

11. רמב"ם שמיטה א, ח-י - משקין בית השלחין בשביעית והיא שדה הזריעה שצמאה ביותר... וכן עפר הלבן מרביצין אותו במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפסדו... ומפני מה התירו כל אלה, שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה, והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו.

12. משנת יוסף א, א - ולמעשה יש ללמוד מדברי החזון איש שאסור להשקות כבכל השנים אלא צריך לצמצם רק כדי חייו שכתב: "צריך לשקול כל עבודה ועבודה אם יש בזה חשש שימות העץ וכל שאינו אלא הרוחה אסור ואם אפשר להסתפק בפעם אחת אסור לעשות שתי פעמים, וכן חייבים לזבל ולנכש קודם ראש השנה שלא יצטרכו לזבל ולנכש בשביעית ואף אם לא יספיק לכל השנה כל מאי דאפשר למעוטי חייב למעט וכן מה שאפשר לאחר עד אחר ר"ה דמוצאי שביעית חייב לאחר ואסור בשביעית עכ"ל" ובס' שנת השבע ציין דברי חזו"א אלה גם לענין השקאה שמותר להשקות רק ההכרחי ביותר.

13. משנת הגרי"ש ב, ח - אסור להוסיף ולהשקות דשא יותר ממה שנצרך שלא יתייבש לגמרי, בכדי שהדשא לא יאבד מצבעו הירוק, אם נזק זה ניתן לתיקון אחר השמיטה... אם יש צמחים שחלקם זקוקים להשקיה וחלקם אינם זקוקים להשקיה אין היתר להשקות את הצמחים שאינם זקוקים להשקיה אלא אם כן הצמחים הזקוקים להשקיה הם רוב מוחלט באותו מקום... ואם אין הצמחים הזקוקים

14. משפטי ארץ שביעית - צמחים רב-שנתיים שעליהם עשבוניים דקים: יש להמתין עד שיופיעו סימני הצמא הראשוניים, כגון: תחילת כמישה או שינוי במתח העלים (כלומר: שהעלים נעשים רפויים). כמישה בשעות הצהריים החולפת בערב - אינה נחשבת לסימן צימאון. צמחים רב-שנתיים בעלי עלים גלדניים (עבים): עיכוב ההשקיה עד הופעת סימני כמישה ויובש עלול לגרום להם נזק בלתי הפיך, ולפיכך יש להשקותם קודם לכן. צמחים חד-שנתיים: עיכוב ההשקיה עד הופעת סימני הצמא עלול לגרום להם לנזק חמור, ולכן יש להשקותם קודם לכן. ויש להיוועץ בגנן נאמן. עצים צעירים: הכמות המדויקת תלויה מאוד בסוג העץ, בגילו, בסוג הקרקע, בעונת השנה ובאזור הגידול. עצים בוגרים: יש להיוועץ באגרונום מומחה לגבי מועדי ההשקיה שלהם. לפעמים אין להם צורך בהשקיה כלל, בפרט באזורים גשומים ובאדמות כבדות, ולפעמים די בהשקיות קיציות בודדות. 15. שו"ת מבי"ט ח"ב סד - ולענין השקאת ירקות ועשבים כמו חבצלת השרון ודומיהם... לא שני לן בין פסידא רבה לפסידא זוטא דכל מה שיפסד אם לא ישקנו הוי פסידא דהא לא חלקו בין פסידת ירקות דהוי דבר מועט לפסידת אילנות דהוי הפסד מרובה דכיון דיפסד הכל אם לא ישקנו לא מפלגין ביניהו

16. חזו"א טז, יג - ונראה דלענין הלכה קיי"ל שאין משקין בית הבעל בשביעית וכפשטא דמשנת מו"ק דדוקא בית השלחין מותר... ובית השלחין משקין את כולה.

17. חזו"א יד, ט - ואפשר דאין משקין אותו להרוחה קאמר ואשמעין שאין דינן כבית השלחין.

18. חוות בנימין צח - יש תמיהה על הרמב"ם, גם ממה שהוצרך לאריכות דברים בזה, הרי פשוט מאחר שכפי שהוא מסביר שבלי השקאה ימות העץ, נמצא שהשקאה היא מגדר 'אוקמי אילנא'? בא הרמב"ם להסביר שיש שוני מסוים בין השקאה לשאר מלאכות, כי השקאה היא עצם ועיקר החיות של הצמח שבלעדיו נהפכת הארץ לשממה ולמדבר... על כן ראו חז"ל להתיר השקאה בשוני מכל מלאכות שהותרו ב'לאוקמי', כי באלה שההשקאה נצרכת, אין בה שום הגבלה, ואין חייבים לדקדק בהשקאה, שלא להשקות יותר ממה שנחוץ לקיום, ולא להוספה. כי אין הדבר כך, ובזה שהותר הותר לגמרי...

19. חוט שני א, י - מיהו בזמנים שבית השלחין אינה צריכה השקאה ליכא התיירא להשקאה לעכשיו אין לה שם של בית השלחין וכן למשל בימות הגשמים וכדו' שאז אינה צמאה למים פשיטא שאין לה שם של בית השלחין ואסור להשקותה וכן אחר שהשקה את השדה כל צרכה וכבר אינה צמאה למים תו אסור להשקותה דכבר פקע ממנה כעת שם לבית השלחין.

מי מזגן, נטילת ידים / אין מתכוון בשמיטה בפס"ר 20. מועד קטן דף ב:ד - רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית, וחכמים אומרים: עושין את האמה בתחילה בשביעית... פליגו בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל. חד אמר: מפני שנראה כעודר, וחד אמר: מפני שמכשיר אגפיה לזריעה. למאן דאמר מפני שנראה כעודר - ליחוש מפני שמכשיר אגפיה לזריעה! אלא: איכא בינייהו דקא שקיל מיניה ושדי לבראי.

21. תוספות - מפני שמכשיר אגפיה לזריעה - ונראית חרישה ממש

שנתבאר שאסור להזרים מים לגינה, אם המים זורמים למקום דריסת בני אדם וממילא לא צומח שם כלום מותר, וכן חצר המלאה בעשבי בר ולא מעוניינים בהם כלל ומידי פעם עוקרים אותם אין איסור שיזרום המים לאותו מקום.

37. מנחת אשר שביעית עמ' כה - ובנידון דין נראה דלכולי עלמא מותר, דהלא באמת אין תועלת כלל בהשקיה זו, דכאשר משקים השקיה מוגזמת במקום אחד, ובפרט כאשר המים נשפכים מגובה ומכים בחוזקה על הדשא והצמחים - יש בזה נזק גמור, ולא תועלת... דגידול זה של המים הנשפכים במקום אחד ממרזב או ממזגן אין בו שום יופי ותועלת אלא נזק וכיעור בלבד, וברור שאין בו איסור כלל... ובמזגן יש להקל עוד משום דאין כאן אלא גרמא בלבד... וברור לענ"ד משום כל הנ"ל דמותר לכתחילה להפעיל מזגן בשביעית, וכן לגרוף מי שטיפה לגינה... ושוב שאלתי את פי מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי על דבריו ב'דרך אמונה', ואמר שאכן אין להחמיר בזה אלא אם כונתו להשקות את הגינה בדרך זו, וכן שמעתי שוב גם ממרן הגרי"ש אלישיב.

שסבורין הרואין שלכך מתכוין. אי נמי חשיב ליה עבודת קרקע ממש ואף על גב שאינו מתכוין לכך מיהו מלאכה היא ואף על גב דאמר ר' שמעון דבר שאין מתכוין מותר הא אמרינן מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ורבנן סברי כיון דע"י שינוי עביד ליה לאו מלאכה היא ומותר דלא שמיה חרישה.

22. סנהדרין כו. - חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי, אמר להן: כהן וזמר? אמר לו: יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך.

23. תוספות - וקשה דמ"מ מה בכך מ"מ הוה משביח הכרם? וי"ל דעביד ליה באותו ענין דודאי קשה ליה.

24. שביעית ד, ו - מזנב בגפנים והקוצץ קנים ר' יוסי הגלילי אומר ירחיק טפח ר"ע אומר קוצץ כדרכו.

25. פהמ"ש לרמב"ם - במה דברים אמורים כשאינו מתכוין לזמור.

26. שבת הארץ קו"א ט - שמע מינה דהרמב"ם ס"ל דבשביעית לא איכפת לן משום פס"ר.

27. תפא"י שם אות ל - נ"ל דמזנב אינו כמו מזמר, דאלת"ה היכא שרי ר"ע... הרי דבר שאין מתכוון אם הוא פסיק רישא אסור לכ"ע והרי ע"כ ישיב הגפן ע"י מלאכה דאורייתא ולא דמי למסקל שהוא מד"ס.

דעת הרמב"ם

28. רמב"ם שמיטה א, יח - הקוצץ אילן או שנים לעצים ה"ז מותר לשרשן, קצץ שלשה או יתר זה בצד זה לא ישרש, שהרי מתקן את הארץ.

29. פהמ"ש שביעית ג, ה - לא יפתח אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו - הוא המקום שחוצבין ממנו האבנים, מפני שהוא מתקן השדה כשמסיר ממנה האבנים.

30. רמב"ם שמיטה ב, ו - לא יפתח אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו בשביעית שמא יאמרו לתקן שדהו נתכוון שיסיר ממנה הסלע.

31. רמב"ם שמיטה א, יז - היתה בהמתו עומדת בתוך שדהו מלקט ומביא לפניה, שבהמתו מוכחת עליו, וכן אם היתה שם כירתו מלקט הכל ומדליק שכירתו מוכחת עליו.

להלכה

32. ערוך השולחן יט, כב - והמזנב בגפנים... ואין זה פסיק רישא שוודאי יהיה תועלת להאילן דא"כ נראה שאסור.

33. מהר"ם שיק שביעית ד, ד - יש לעיין בנידון דידן, דמיפה הקרקע ומתקנה, א"כ זה הוי רק תולדה ואינו אסור רק מדרבנן? וצריך לומר לפי זה דס"ל כאידך פוסקים דגם בדרבנן פסיק רישא אסור, וכן אזלא סוגיא דעלמא.

34. שו"ת מהרש"ם ח"ו קלד, ג - י"ל דשאני הכא דאית לי' אסמכתא בקרא דחמיר טפי כמ"ש, ועכ"פ כאן דבדרבנן שרי פ"ר.

35. חזו"א יח, ו - ואפשר דמה"ת אינו אסור אלא במתכוין וכל שאינו מתכוין לעבודת הארץ אינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום שהיה נראה להם להתיר.

36. משנת הגרי"ש ג, ד-ה - מותר לשטוף את רצפת המרפסת אע"פ שהמים זורמים לגינה דרך המרזב, אם אינו מתכוין להשקיה, ובתנאי שיש במים חומרי ניקוי המעלים קצף שניכר עי"ז שאינו מתכוין להשקיה, אבל אם המים ללא חומרי ניקוי יש להקפיד שלא יזרמו לגינה. ובעת ירידת הגשמים שיש הרבה מים בחצר יש להתיר כיון שאין המים מוסיפים כלום. כמו כן אין להפעיל מזגן אם עי"ז יטפטפו מימיו במקום שיש בו צמחים באופן שאסור להשקותם, ואף אם הצמחים נמצאים במרחק, כל שהמים מועילים לגידולם אסור... ובכל אופנים אלו